

Regeringens proposition

1984/85: 37

om vuxenutbildningslag;

beslutad den 18 oktober 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en vuxenutbildningslag. Det sker i enlighet med vad som aviserades i propositionen (1983/84: 169) om kommunal och statlig utbildning för vuxna. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till den propositionen.

Den nya lagen innehåller *dels* en allmän bestämmelse om att kommunerna och landstingskommunerna skall verka för att vuxna deltar i utbildning, *dels* grundläggande bestämmelser om vissa utbildningsformer för vuxna, nämligen kommuners grundutbildning för vuxna (grundvux), kommuners och landstingskommuners allmänna och yrkesinriktade utbildning för vuxna (komvux) och utbildningen vid statens skolor för vuxna (SSV).

Lagens bestämmelser ersätter vissa föreskrifter som f. n. finns i förordningar om grundvux, komvux och SSV. Genom de nya bestämmelserna görs smärre sakliga ändringar som beror på förslagen i prop. 1983/84: 169.

I lagens bestämmelser förutsätts att viss s. k. uppdragsutbildning skall kunna bedrivas efter avtal som huvudmännen för komvux såsom uppdragsgivare eller uppdragstagare träffar med företag, länsarbetsnämnder eller andra. Motsvarande gäller beträffande SSV.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1985.

1 Förslag till Vuxenutbildningslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna föreskrifter

1 § Kommuner och landstingskommuner skall verka för att vuxna deltar i utbildning.

2 § Varje kommun skall i mån av behov anordna *grundvux*.

Med *grundvux* avses utbildning som syftar till att ge vuxna grundläggande färdigheter i att läsa, skriva och räkna.

3 § Varje kommun och landstingskommun får anordna *komvux* inom de ramar och på de villkor i övrigt som följer av denna lag och andra föreskrifter och beslut som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Med *komvux* avses sådan allmän och yrkesinriktad utbildning som syftar till att ge vuxna möjlighet att skaffa sig kompetens motsvarande den som ungdomar får genom grundskolan och gymnasieskolan. *Komvux* skall även kunna erbjuda yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå utan motsvarighet i gymnasieskolan.

4 § *Statens skolor för vuxna* skall komplettera *komvux* genom att erbjuda utbildning av samma slag i form av distansundervisning.

5 § Grundläggande föreskrifter om vissa andra former av vuxenutbildning än sådana som avses i 2–4 §§ finns i andra författningar än denna lag.

6 § Föreskrifterna i denna lag om rätt att delta i *grundvux* och *komvux* och i utbildning vid statens skolor för vuxna gäller endast dem som är kyrkobokförda i riket.

Med en persons *hemkommun* avses i denna lag den kommun i vilken personen är kyrkobokförd. Med *hemlandstingskommun* avses den landstingskommun till vilken hemkommunen hör.

2 kap. Gemensamma föreskrifter om organisation m. m.

1 § Skolöverstyrelsen skall ha tillsyn över *grundvux*, *komvux* och statens skolor för vuxna. Länsskolnämnden skall under överstyrelsen ha tillsyn över sådan utbildning inom länet.

2 § Kommunens skolstyrelse skall vara lokal styrelse för *grundvux* och *komvux* som kommunen anordnar. Om en statens skola för vuxna finns i kommunen, skall skolstyrelsen vara lokal styrelse även för den.

Landstingskommunens utbildningsnämnd skall vara lokal styrelse för *komvux* som landstingskommunen anordnar.

Dessa bestämmelser gäller i den mån inte annat följer av denna eller

annan lag eller av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § Såsom huvudmän för grundvux och komvux skall kommuner och landstingskommuner samarbeta sinsemellan och även ta till vara möjligheter till samarbete med vuxenutbildning i andra former och med gymnasieskolan.

3 kap. Grundvux

1 § Rätt att genomgå grundvux har den som passerat skolpliktsåldern men som i läsning, skrivning eller räkning saknar sådana färdigheter som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium.

Den som inte behärskar svenska språket men har grundläggande färdigheter i att läsa och skriva på något annat språk har inte rätt att få undervisning i läsning och skrivning i grundvux.

Lagens bestämmelser om grundvux gäller inte vuxna som behöver undervisning motsvarande särskolans.

2 § Varje kommun skall genom lämpliga åtgärder söka nå dem i kommunen som har rätt till grundvux och motivera dem att delta i utbildningen.

3 § I en kommuns grundvux skall sökande tas emot oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Ingen kommun behöver dock bedriva undervisning, i vilken skulle delta endast elever som är kyrkobokförda i andra kommuner när de börjar utbildningen. Inte heller behöver någon kommun ta emot en sökande som är kyrkobokförd i en annan kommun, om sökanden mycket väl skulle kunna delta i hemkommunens grundvux.

Den som har börjat i en kommuns grundvux får fullfölja utbildningen där oberoende av om hans kyrkobokföring ändras under pågående utbildning.

4 § Kommunerna får inte av dem som söker till eller är elever i grundvux ta ut avgifter för administrationen eller för undervisningen.

Läroböcker, skrivmaterial och andra därmed jämförliga hjälpmedel som används i grundvux skall vara kostnadsfria för eleverna.

5 § Om en elev i grundvux har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får undervisningen meddelas på elevens eget språk, om eleven önskar det. Sådan undervisning skall kompletteras med undervisning i svenska som främmande språk inom grundvux.

Undervisning i grundvux får inte inräknas i undervisning i svenska för invandrare enligt lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare.

6 § När eleven har sådana färdigheter i läsning, skrivning och räkning som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium, skall undervisningen i grundvux för eleven upphöra. Detta gäller oberoende av vilka kunskaper eleven har i svenska språket.

Undervisningen för en elev skall också upphöra, om eleven inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken grundvux har avslutats enligt första eller andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning, om särskilda skäl talar för detta.

7 § Den lokala styrelsen avgör frågor om antagning till och avslutande av grundvux.

Den vars ansökan om antagning avslås eller för vilken grundvux förklaras avslutad får överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

4 kap. Komvux

1 § Komvux skall anordnas i form av kurser som är fristående från varandra och som var och en ger utbildning motsvarande en viss kompetensnivå i ett ämne eller inom ett yrkesområde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

2 § Kommuner får i sin komvux anordna kurser både på grundskolenivå och på gymnasial nivå.

Landstingskommuner får i sin komvux anordna endast kurser för utbildning på gymnasial nivå inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

3 § Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats delta i kurser i komvux, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om behörighetsvillkor och om grunder för urval.

4 § I en kommuns eller landstingskommuns komvux skall sökande tas emot oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Ingen kommun eller landstingskommun behöver dock ta emot en sökande som inte är kyrkobokförd där, om sökanden mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Den som har börjat en kurs i en kommuns eller landstingskommuns komvux får fullfölja kursen oberoende av om hans kyrkobokföring ändras under pågående utbildning.

5 § Den lokala styrelsen för komvux i den kommun eller landstingskommun, som anordnar den kurs ansökan avser, avgör om sökanden skall nekas tillträde på grund av bestämmelserna i 4§ första stycket andra meningen.

Om tillträde nekas får sökanden överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

6 § Med det undantag som framgår av 5§ skall frågor om intagning av elever till kurser i en kommuns eller landstingskommuns komvux avgöras av en särskild intagningsnämnd. Dess ledamöter skall utses av den lokala styrelsen.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

7 § Kommunerna och landstingskommunerna får inte av dem som söker till eller är elever i komvux ta ut avgifter för administrationen eller för undervisningen.

Såvitt gäller läroböcker, skrivmaterial, verktyg, skyddskläder och andra därmed jämförliga hjälpmedel, som varje elev har för eget bruk och behåller som sin egendom, får en kommun eller landstingskommun besluta att hjälpmedlen skall anskaffas av eleverna själva på egen bekostnad eller erbjudas mot avgifter, som högst motsvarar kommunens eller landstingskommunens anskaffningskostnader.

I övrigt skall hjälpmedel som används i komvux tillhandahållas utan kostnad för eleverna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

5 kap. Statens skolor för vuxna

1 § Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats delta i utbildning vid statens skolor för vuxna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om behörighetsvillkor och om grunder för urval.

2 § Frågor om intagning till utbildning vid statens skolor för vuxna avgörs av en för skolorna gemensam intagningsnämnd.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

3 § Avgifter för undervisningen eller administrationen får inte tas ut av dem som söker till eller är elever vid statens skolor för vuxna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om eleverna vid statens skolor för vuxna fatta sådana beslut som avses i 4 kap. 7 § andra stycket. I övrigt skall hjälpmedel som används i utbildningen vid skolorna tillhandahållas utan kostnad för eleverna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 kap. Interkommunal ersättning

1 § Interkommunal ersättning för utbildningshuvudmannens kostnader för en elev skall betalas enligt föreskrifterna i detta kapitel, om inte annat följer av överenskommelse.

2 § I fall där någon deltar i grundvux som anordnas av en annan kommun än hemkommunen, skall hemkommunen betala interkommunal ersättning till den andra kommunen.

Detsamma gäller i fråga om komvux på grundskolenivå och komvux på gymnasial nivå inom andra områden än vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

3 § Om en landstingskommun i sin komvux har en elev som är kyrkobokförd i en kommun som hör till en annan landstingskommun, skall hemlandstingskommunen betala interkommunal ersättning till den andra landstingskommunen.

Hör elevens hemkommun inte till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

4 § Om en kommun, som inte hör till någon landstingskommun, anordnar komvux på gymnasial nivå inom något av områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring och i sådan utbildning har en elev som inte är kyrkobokförd i kommunen, skall hemlandstingskommunen betala interkommunal ersättning till kommunen. Hör inte heller hemkommunen till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

När utbildning som avses i första stycket anordnas av en kommun, som hör till en landstingskommun, är ingen kommun eller landstingskommun skyldig att betala interkommunal ersättning.

5 § Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala interkommunal ersättning, om eleven mycket väl hade kunnat delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Detta undantag från ersättningskyldighet gäller dock inte, om hemkommunen eller hemlandstingskommunen innan eleven togs emot bereddes tillfälle att yttra sig till den mottagande kommunen eller landstingskommunen och därvid inte framförde någon sådan invändning.

6 § Vid oenighet om rätten till interkommunal ersättning eller om ersättningens storlek, skall frågan avgöras av länskolnämnden. Om någon av parterna är en landstingskommun eller om två tvistande kommuner hör till olika län, skall dock frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Länskolnämndens beslut enligt första stycket får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär eller som första instans får inte överklagas.

7 kap. Uppdragsutbildning m. m.

1 § Kommuner och landstingskommuner får inom komvux bedriva även uppdragsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får kommuner och landstingskommuner i sin egenskap av huvudmän för komvux ge uppdrag om utbildning, som anordnas utanför komvux men som eleverna får tillgodoräkna sig som om den hade fullgjorts i komvux.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får beträffande statens skolor för vuxna meddela föreskrifter om uppdragsutbildning av samma slag som beträffande komvux.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att inom komvux bedriva utbildning som anpassas till bestämmelser för gymnasieskolan eller någon annan utbildningsform för att gemensam undervisning skall kunna anordnas.

5 § I sådana föreskrifter som avses i 1–4 §§ får göras undantag från bestämmelser i denna lag.

8 kap. Övriga föreskrifter

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av grundvux, komvux och statens skolor för vuxna samt om kommuners och landstingskommuners befattnings i övrigt med sådan utbildning.

I fråga om organ för samverkan eller motsvarande inom grundvux, komvux och statens skolor för vuxna får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda.

2 § Försöksverksamhet får anordnas inom grundvux, komvux och utbildningen vid statens skolor för vuxna. Föreskrifter om försöksverksamhet meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från bestämmelser i denna lag.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utan hinder av 4 kap. 7 § och 5 kap. 3 § meddela föreskrifter om skyldighet att för provning i komvux eller vid statens skolor för vuxna betala avgift som tillfaller staten.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge enskilda att anordna provning och utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för komvux och statens skolor för vuxna.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
 2. Bestämmelserna i 3 kap. 1, 3, 6 och 7 §§, 4 kap. 3–6 §§, 5 kap. 1 och 2 §§ samt 6 kap. skall tillämpas i fall där eleven antas till utbildningen efter lagens ikraftträdande.
 3. Bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 4 kap. 2 § samt 7 kap. gäller sådan utbildning som eleverna påbörjar efter lagens ikraftträdande.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning

Härigenom föreskrivs att lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *kommuns* eller *landstingskommuns* medverkan i annan utbildning än som avses i skollagen (1962: 319) *eller* lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Föreslagen lydelse

Regeringen eller *den* förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *kommuners* eller *landstingskommuners* medverkan i annan utbildning än som avses i skollagen (1962: 319), lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, *3–5 kap. vuxenutbildningslagen (1984:000) eller bestämmelserna om kommunal högskoleutbildning i högskolelagen (1977:218).*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-10-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om vuxenutbildningslag

1 Inledning

Vuxenutbildning är en samlingsbeteckning för utbildningsverksamhet och folkbildning i många olika former och med delvis olika mål. Gemensamt för olika former av vuxenutbildning är att de oberoende av utbildningens nivå riktar sig till vuxna.

Till vuxenutbildning räknas f. n. i första hand grundutbildning för vuxna (grundvux), kommunal vuxenutbildning (komvux), utbildning vid statens skolor för vuxna (SSV), utbildning vid folkhögskolor, studiecirkelverksamhet och arbetsmarknadsutbildning (AMU). Till vuxenutbildning räknas däremot inte högskoleutbildning.

Grundvux är avsedd för vuxna som saknar grundläggande färdigheter i läsning, skrivning eller räkning. Kommunerna är huvudmän för grundvux och är skyldiga att anordna sådan i mån av behov.

Genom *komvux* har vuxna möjlighet att skaffa sig en utbildning som svarar mot den som ungdomar får på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan. Dessutom finns s. k. särskild yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå men utan direkt motsvarighet i gymnasieskolan. Komvux består av kurser som är fristående från varandra och som var och en ger utbildning motsvarande en viss kompetensnivå i ett ämne eller inom ett yrkesområde. Den studerande kan läsa en enda eller flera kurser. Kurserna kan kombineras så att de leder fram till en fullständig kompetens motsvarande den som uppnås i grundskolan eller gymnasieskolan. Komvux får anordnas av kommuner och landstingskommuner. De senare får

+1 Riksdagen 1984/85. I saml. Nr 37

anordna endast kurser som motsvarar sådan utbildning som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta, dvs. utbildning inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Staten lämnar bidrag till grundvux och komvux. Bidragen avser huvudsakligen kostnader för skolledare och lärare.

Som komplement till komvux finns statens skolor för vuxna (SSV) i Härnösand och Norrköping. Vid SSV anordnas motsvarande utbildning för elever från hela landet. Studierna vid SSV bygger på distansundervisning med eller utan lärarhandledda perioder vid skolorna. Skolstyrelserna i Härnösands och Norrköpings kommuner är lokala styrelser för SSV.

Bestämmelser om grundvux, komvux och SSV finns f. n. inte i någon lag utan endast i författningar av lägre valör. Den grundläggande förordningen för komvux och SSV är förordningen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning, i det följande kallad *komvux-förordningen*. För grundvux gäller förordningen (1977: 537) om grundutbildning för vuxna, i det följande kallad *grundvux-förordningen*. Författningarna innebär skyldigheter för kommuner i fråga om grundvux och SSV samt för kommuner och landstingskommuner när det gäller bl. a. interkommunal ersättning för komvux. Sådana åligganden kan föreskrivas med stöd av lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning, i det följande kallad *bemyndigandelagen*.

Vissa frågor om grundvux, komvux och SSV har nyligen tagits upp i propositionen (1983/84: 169) om kommunal och statlig utbildning för vuxna. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till propositionen. I den uttalades (s. 73) att de grundläggande bestämmelserna om grundvux, komvux och SSV borde meddelas i form av en särskild lag. Förslag till en sådan lag borde föreläggas riksdagen under år 1984. Lagen skulle då kunna träda i kraft den 1 juli 1985.

I det följande redovisar jag förslag till en lag i ämnet.

Jag har i detta ärende samrått med cheferna för social-, arbetsmarknads- och civildepartementen samt statsråden Göransson och Gradin i frågor som berör deras ansvarsområden.

2 Allmän motivering

2.1 Lagens ram m. m.

Mitt förslag: I en vuxenutbildningslag, som träder i kraft den 1 juli 1985, tas in dels en allmän bestämmelse om att kommuner och landstingskommuner skall verka för att vuxna deltar i utbildning, dels grundläggande bestämmelser om grundvux, komvux och SSV.

Skäl för mitt förslag och vissa kommentarer: Såsom nämnts har i prop. 1983/84: 169 aviserats förslag till en lag med grundläggande bestämmelser om grundvux, komvux och SSV.

Vilka frågor om grundvux, komvux och SSV som skall regleras i lagen bör bestämmas med hänsyn till vad som f. n. ingår i skollagen (1962: 319) om den likaså för eleverna frivilliga gymnasieskolan. Jag vill i sammanhanget också erinra om högskolelagen (1977: 218), som innehåller grundläggande föreskrifter om statlig och kommunal högskoleutbildning.

Mot denna bakgrund bör i lagen tas med föreskrifter om de tre utbildningsformernas karaktär, kommunernas skyldighet att anordna grundvux, vilka myndigheter som handhar frågor om de tre utbildningsformerna, tillträde till utbildningarna, huvudmännens kostnadsansvar i förhållande till eleverna och interkommunal ersättning.

I prop. 1983/84: 169 föreslås att varje kommun och landstingskommun skall vara skyldig att främja vuxnas deltagande i utbildning. Den nya lagen bör inledas med en allmän bestämmelse om detta. Lagen blir därmed inte helt begränsad till grundvux, komvux och SSV. Som jag återkommer till i specialmotiveringen tar den allmänna bestämmelsen främst sikte på sådan utbildning som är särskilt avsedd för vuxna och brukar kallas vuxenutbildning. Lagen bör under dessa omständigheter kunna få rubriken Vuxenutbildningslag.

I propositionen (1983/84: 199) om svenskundervisning för vuxna invandrare föreslås att ett nytt system för undervisningen i svenska språket m. m. för vuxna invandrare (sfi) införs den 1 januari 1986. Det föreslagna systemet innebär bl. a. att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för att s. k. grund-sfi kommer till stånd, i första hand med anlitande av studieförbunden. S. k. påbyggnads-sfi förutsätts bli anordnad av studieförbund i form av studiecirklar eller inom AMU. I propositionen uttalas att förslag till lagbestämmelser om grund-sfi m. m. bör utarbetas i samband med bl. a. de lagförslag som aktualiseras i prop. 1983/84: 169.

I och för sig talar principiella skäl för att alla bestämmelser om vuxenutbildning som ges lagens form samlas i en gemensam lag. Det framstår emellertid som mest praktiskt att åtminstone t. v. låta den nya lagen – fränsett den inledande allmänna bestämmelsen – reglera endast grundvux, komvux och SSV. Lagen kan då träda i kraft den 1 juli 1985 såsom avsågs i prop. 1983/84: 169. Om bestämmelserna rörande grund-sfi bör fogas in i vuxenutbildningslagen eller inte är en fråga som får tas upp senare.

I möjligaste mån bör lagen byggas upp på ett sådant sätt, att bestämmelser om ytterligare utbildningsformer lätt kan föras in.

För att undvika missförstånd vill jag framhålla att jag inte har någon tanke på lagbestämmelser om folkhögskolornas och studieförbundens verksamheter. För dessa finns endast bestämmelser med karaktär av statsbidragsvillkor.

2.2 Förhållandet till andra författningar som nu gäller eller som planeras

Mitt förslag: Vuxenutbildningslagens bestämmelser om grundvux, komvux och SSV ges det sakinhåll och den tekniska utformning som förhållandena för dessa utbildningsformer motiverar, oberoende av gällande eller kommande bestämmelser i författningar som reglerar andra utbildningsformer.

Bemyndigandelagen ändras med anledning av vuxenutbildningslagens. Följändringar i övrigt görs endast i författningar som inte har form av lag.

Skäl för mitt förslag och vissa kommentarer:

Allmänt

Bestämmelserna om grundskolan och gymnasieskolan i skollagen (1962:319) och skolförordningen (1971:235) med anslutande författningar har hittills mycket starkt styrt regleringen av grundvux, komvux och SSV. På åtskilliga punkter har det gjorts hänvisningar till eller rena efterbildningar av bestämmelser i dessa författningar utan att det närmare övervägts om de fullt ut passar för vuxenutbildningen.

Ett steg i riktning mot större hänsyn till vuxenutbildningens behov togs genom tillkomsten av en särskild läroplan för grundvux, komvux och SSV (Lvux 82). Ytterligare steg i samma riktning har tagits genom vissa förslag i prop. 1983/84: 169. Jag tänker närmast på förslagen om slopande av elevområden m. m. och förslagen om interkommunal ersättning (prop. s. 19 ff).

Det är enligt min mening angeläget att vuxenutbildningslagens bestämmelser om grundvux, komvux och SSV ges det sakinhåll och den utformning som förhållandena för dessa utbildningsformer motiverar. Nuvarande lagbestämmelser om grundskolan och gymnasieskolan bör inte få styra valet av lösningar i vuxenutbildningslagen.

Kommande bestämmelser för andra utbildningsformer

Beträffande utredningsförslag m. m. som kan leda fram till nya bestämmelser för andra utbildningsformer än grundvux, komvux och SSV vill jag nämna följande.

I betänkandet (Ds U 1981:4) Skollagen har skolförfattningsutredningen (U 1979:12) lämnat förslag till en ny skollag. Förslaget innebär huvudsakligen en författningsteknisk och språklig översyn av den nuvarande skollagen. I betänkandet uppmärksammar utredningen bl. a. frågor om skolhuvudmannens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan samt frågor om elevområden och interkommunal ersättning beträffande grundskolan och gymnasieskolan. I de sistnämnda frågorna föreslår utredningen smärre sakliga ändringar. Betänkandet har re-

missbehandlats. Beredningsarbete pågår med sikte på att riksdagen år 1985 skall kunna föreläggas förslag till en ny skollag, som kan träda i kraft den 1 juli 1986.

Vuxenutbildningslagens självständighet i förhållande till skollagen hindrar givetvis inte att författningstekniska och andra synpunkter, som framkommit i skolförfattningsutredningens betänkande och under remissbehandling av detta, kan vara av intresse även vid utformningen av vuxenutbildningslagen.

I betänkandet (SOU 1981:26) Omsorger om vissa handikappade har omsorgskommittén (S 1977: 12) bl. a. föreslagit att s. k. särvux, som landstingskommuner f. n. bedriver som försöksverksamhet med visst statsbidrag, skall göras reguljär och inordnas i komvux som särskild skolform för vuxna barndomspsykotiska och utvecklingsstörda. Vuxensärskolan skall enligt förslaget till sitt innehåll motsvara den undervisning som ges inom särskolans olika skolformer. Kommitténs förslag bereds f. n. inom regeringskansliet. Vuxenutbildningslagen får utformas utan hänsyn till vad beredningen kan leda fram till.

Som jag nyss nämnt avses kommande lagbestämmelser om grund-sfi träda i kraft den 1 januari 1986. Om bestämmelser rörande sfi inte tas in i vuxenutbildningslagen, kommer denna sannolikt ändå att påverkas. Den bör åtminstone tillföras en bestämmelse med upplysning om att det i annan lag finns föreskrifter om grund-sfi. Det kan också bli aktuellt med följdändringar i vuxenutbildningslagens bestämmelser om grundvux.

I betänkandet (SOU 1983:22) Utbildning för arbetslivet har kommittén (A 1980: 02) för arbetsmarknadsutbildning och företagsutbildning (KAFU) lagt fram förslag beträffande AMU m. m. Därefter har arbetsmarknadsstyrelsen lagt fram vissa förslag som också rör AMU. Jag har erfarit att beredning pågår med sikte på att riksdagen inom kort skall kunna föreläggas förslag som kan genomföras med början den 1 januari 1986.

Jag har vid samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet också erfarit att hon ämnar föreslå att grundutbildning för zigenare inom AMU skall upphöra. Mitt lagförslag utgår från att så blir fallet. I lagförslaget har jag också i möjligaste mån försökt ta hänsyn till det ökande behovet av samarbete mellan AMU och komvux genom uppdragsutbildning m. m.

Nu aktuella följdändringar

Av författningstekniska skäl föranleder vuxenutbildningslagen en ändring i bemyndigandelagen.

Tillkomsten av en vuxenutbildningslag medför att ett stort antal bestämmelser i grundvux- och komvux-förordningarna skall upphävas eller ändras. En del ändringar i förordningarnas bestämmelser aktualiseras också av sådana förslag i prop. 1983/84: 169 som inte rör frågor som regleras i lagen.

De nämnda förordningarna måste alltså ses över till den 1 juli 1985, då lagen avses träda i kraft. Möjligen kan det bli aktuellt att sammanföra bestämmelser om grundvux, komvux och SSV i en gemensam ny förordning.

Även läroplanen (Lvux 82) behöver ses över med anledning av förslagen i prop. 1983/84: 169.

2.3 Sakliga ändringar i förhållande till nuvarande bestämmelser

Mitt förslag: Genom vuxenutbildningslagen görs sådana sakliga ändringar i nuvarande reglering som föranleds av förslagen i prop. 1983/84: 169. I lagens bestämmelser om komvux och SSV tas hänsyn till utvecklingen beträffande s. k. uppdragsutbildning. I övrigt görs enstaka sakliga ändringar i rena detaljfrågor.

Skäl för mitt förslag och vissa kommentarer:

Allmänt

Förslagen i prop. 1983/84: 169 är resultatet av en genomgång av reglerna om grundvux, komvux och SSV. Bortsett från frågan om uppdragsutbildning finns det inte anledning att nu föreslå ytterligare sakliga ändringar annat än i rena detaljfrågor som har aktualiserats i samband med arbetet på den nya lagen. Jag hänvisar till lagtexten och specialmotiveringen.

För att undvika missförstånd vill jag tillfoga att lagförslaget inte innebär något ställningstagande i fråga om utbildningsväsendets regelsystem på sikt. De allmänna förändringar som kan bli resultatet av pågående utredningsarbete inom bl. a. skolförfattningsutredningen och stat-kommunberedningen (C 1983: 02) kan inte föregripas beträffande grundvux, komvux och SSV. Vuxenutbildningslagen måste vid sitt ikraftträdande den 1 juli 1985 ansluta till det system som då gäller inom utbildningsväsendet.

Uppdragsutbildning

Om en utbildningshuvudman mot särskild ersättning från en uppdragsgivare för dennes räkning anordnar en viss kurs eller liknande eller reserverar vissa platser i en kurs för elever som uppdragsgivaren anvisar, brukar man tala om uppdragsutbildning.

När uppdragsutbildning anordnas inom en av statliga bestämmelser reglerad utbildningsform, kan det finnas risk för konflikter med dessa bestämmelser. För t. ex. komvux och SSV finns bl. a. bestämmelser om vilka kurser som får anordnas, kurs- och timplaner, timramar, behörighetskrav och urvalsgrunder, intagningsförfarande, lärartjänster, statsbidrag, interkommunal ersättning och studiestöd. Dessa bestämmelser är inte anpassade till inslag av uppdragsutbildning.

Det har under senare år växt fram ett starkt intresse från företag och andra att anlita bl. a. komvux och SSV för uppdragsutbildning.

Mot denna bakgrund lades i prop. 1983/84: 169 (s. 57 ff) fram förslag om försöksverksamhet med uppdragsutbildning i olika former inom komvux och SSV utöver vad som kan ske inom ramen för redan gällande bestämmelser. Enligt förslaget skall komvux och SSV på försök få sälja utbildning till företag – varmed jämställs myndigheter m. m. – till självkostnadspris. Uppdragsutbildning skall enligt förslaget inte få ligga på högskolenivå eller inom studieförbundens verksamhetsområde. Däremot skall utbildning enligt AMU:s läroplaner kunna förekomma. Enligt propositionen bör uppdragsutbildningen t. v. inte få omfatta mer än tio procent av den ordinarie utbildningen i kommunens komvux. När det gäller SSV bör det enligt propositionen ankomma på skolöverstyrelsen (SÖ) att ta ställning till huruvida och i vilken omfattning uppdragsutbildning skall få anordnas. Regeringen har i propositionen begärt riksdagens godkännande av förslaget om försöksverksamhet med uppdragsutbildning anordnad inom komvux och SSV.

De bestämmelser utanför studiestödsområdet, från vilka avsteg behöver kunna göras för att den i prop. 1983/84: 169 föreslagna försöksverksamheten skall kunna genomföras, finns f. n. uteslutande i förordningar, regleringsbrev och SÖ:s föreskrifter. I och med vuxenutbildningslagen kommer emellertid lagens form att ges åt t. ex. vissa bestämmelser om intagningsförfarande vilka inte passar för uppdragsutbildning.

Vuxenutbildningslagen bör inrymma en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att för olika slag av försöksverksamheter meddela föreskrifter som innebär undantag från lagens bestämmelser. Det blir alltså i och för sig möjligt att göra uppdragsutbildning förenlig med lagen så länge det är fråga om försöksverksamhet. Redan nu kan man emellertid förutse att uppdragsutbildning i olika former mycket snart kommer att bli ett naturligt inslag i komvux och SSV. Åtskilliga företag kan väntas visa intresse för att genom komvux ordna viss fortbildning åt sin personal, t. ex. på dataområdet. Vidare har det framträtt ett allt starkare behov av att kunna både "köpa" och "sälja" utbildning mellan bl. a. AMU och komvux. Mot den bakgrunden bör i vuxenutbildningslagens bestämmelser förutsättas att viss uppdragsutbildning skall kunna bedrivas efter avtal som huvudmännen för komvux, såsom uppdragsgivare eller uppdragstagare, träffar med företag, länsarbetsnämnder eller andra. Motsvarande gäller beträffande SSV. Jag hänvisar till lagtexten och specialmotiveringen.

2.4 Vissa särskilda frågor

Innan jag går in på de enskilda bestämmelserna i förslaget till vuxenutbildningslag vill jag kommentera några av de ämnen som föreslås bli reglerade i lagen.

2.4.1 Frågor om avgifter m. m.

Enligt 11 § grundvux-förordningen får avgift inte tas ut för grundvux. Komvux-förordningen, som innehåller bestämmelser även för SSV, föreskriver i 7 § att avgift inte får tas ut för undervisningen. I paragrafens andra stycke anges att särskilda föreskrifter gäller om avgifter för undervisningsmaterial i SSV.

Dessa bestämmelser om avgiftsförbud skall ses mot bakgrund av motsvarande bestämmelser i skollagen.

I 28 § skollagen finns en uttrycklig föreskrift om att avgift inte får tas ut för undervisningen i grundskolan. Av förarbetena (prop. 1962: 136 s. 76 f) framgår att föreskriften tar sikte på inskrivnings- och terminsavgifter och alltså inte på läroböcker och andra undervisningshjälpmedel. I kommunernas skyldighet att anordna grundskola för skolpliktiga får emellertid anses ligga en skyldighet att tillhandahålla läroböcker m. m. kostnadsfritt för eleverna. I skolförordningen finns föreskrifter om att elever i grundskolan i skäligen omfattning skall ha tillgång till läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig undervisning. Dessutom föreskrivs att eleverna som gåva skall få behålla vissa läromedel.

I skollagen finns också en föreskrift om att bestämmelsen i dess 28 § skall äga motsvarande tillämpning i fråga om gymnasieskolan. Det är ju en för eleverna frivillig skolform som kommuner och landstingskommuner är huvudmän för men inte är skyldiga att anordna.

Den närmare innebörden av bestämmelserna om avgiftsförbud och av vissa andra bestämmelser av intresse i sammanhanget har uppfattats på olika sätt. Bl. a. mot bakgrund av det ekonomiska läget vill åtskilliga kommuner att elever i gymnasieskolan och komvux genom avgifter eller på annat sätt själva skall bekosta bl. a. vissa läroböcker. Enligt uppgift vill vissa kommuner också ta ut anmälningsavgifter av dem som söker till komvux.

I prop. 1983/84: 169 (s. 18 f) föreslås att utbildningen i grundvux, komvux och SSV i princip skall vara kostnadsfri för eleverna. För komvux och SSV skall dock kunna beslutas att eleverna själva skall bekosta läroböcker, arbetsmaterial, skrivmaterial och andra undervisningshjälpmedel, om hjälpmedlen används för eget bruk och får behållas.

Regleringen i vuxenutbildningslagen för grundvux, komvux och SSV får utformas med hänsyn till vad som bedöms lämpligt mot bakgrund av nu gällande bestämmelser och det behov av klarlägganden som framkommit främst i fråga om komvux.

Av de nämnda förarbetena till skollagens avgiftsförbud framgår att inskrivnings- och terminsavgifter inte får förekomma vare sig i grundskolan eller i gymnasieskolan. Avgifter av sådana eller liknande slag – exempelvis anmälningsavgifter – bör givetvis inte heller få förekomma i komvux, som i detta sammanhang bör jämföras med gymnasieskolan.

Det råder också viss tveksamhet om under vilka omständigheter läroböcker och andra hjälpmedel som används i undervisningen i komvux inte behöver tillhandahållas kostnadsfritt för eleverna. I enlighet med förslaget i prop. 1983/84: 169 bör eleverna kunna bli tvungna att bekosta endast sådana läroböcker och andra hjälpmedel, exempelvis skrivmaterial, verktyg och skyddskläder, som varje elev har för eget bruk och – i den mån de inte förbrukas under kursen – får behålla som sin egendom. Eleverna bör inte kunna bli skyldiga att betala för att få låna läroböcker och andra hjälpmedel.

För alla tre nu aktuella utbildningsformer – grundvux, komvux och SSV – bör föreskrivas att avgift inte får tas ut för undervisningen eller administrationen. Modellen bör alltså tillämpas även i fråga om grundvux. Visserligen är ett uttryckligt avgiftsförbud inte nödvändigt för grundvux, som kommunerna ju har skyldighet att anordna, men eftersom alla utbildningsformerna regleras i samma lag skulle frånvaron av ett uttryckligt avgiftsförbud för grundvux kunna föranleda missförstånd.

För grundvux bör föreskrivas att läroböcker m. m. som används i undervisningen skall vara kostnadsfria för eleverna. För komvux och SSV bör en liknande huvudregel fördes med undantag som anger vilka möjligheter som finns att låta eleverna genom avgifter eller på annat sätt själva bekosta bl. a. läroböcker.

En avgift för t. ex. läroböcker bör inte få ges den formen att även elever som själva, kanske utan kostnad, kan anskaffa hjälpmedlen tvingas betala avgift. Den skulle i så fall i praktiken bli ett slags avgift för undervisningen som sådan eller för administrationen.

I lagtexten bör inrymmas en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om speciella undantag från avgiftsförbudet såvitt gäller komvux och SSV.

Beträffande den närmare utformningen av bestämmelserna hänvisar jag till lagtexten och specialmotiveringen.

2.4.2 Regional resursplanering och huvudprincipen om tillträde oberoende av kyrkobokföringsort

Alla kommunala eller landstingskommunala utbildningsformer är inte avsedda huvudsakligen för dem som är bosatta i den kommun eller landstingskommun som anordnar utbildningen. Högskolelagen föreskriver att sökande skall antas utan avseende på kyrkobokföringsort till sådan grundläggande högskoleutbildning som anordnas av kommun eller landstingskommun. Vidare bygger regelsystemet för gymnasieskolan på att endast en del av landets kommuner har gymnasieskola och på att utbudet av studievägar varierar mellan olika kommuners och landstingskommuners gymnasieskolor. Regler om elevområden m. m. för gymnasieskolan är utformade med hänsyn till dessa förhållanden.

De samlade resurserna för komvux inom exempelvis ett län skulle inte utnyttjas effektivt, om varje huvudman eftersträvade ett allsidigt kursutbud. Utbudet av komvux-kurser måste variera mellan olika kommuner och landstingskommuner ännu mer än utbudet av studievägar varierar mellan olika kommuners och landstingskommuners gymnasieskolor. Komvux är också – bl. a. genom den större lokala beslutanderätten – mer flexibel än gymnasieskolan.

Studier i gymnasieskolan bedrivs på heltid, medan studier i komvux ofta bedrivs jämstide med arbete på heltid eller deltid. Många har förvärvsarbete utanför den kommun där de bor och har lättare att delta i kurser som anordnas i den kommun där de har sitt förvärvsarbete. En del vill gå på kurser tillsammans med sina arbetskamrater. Arbetsgivare kan medge att det får ske på arbetstid. Detta gör att sökandens kyrkobokföringsort bör tillmätas mindre betydelse i komvux än i gymnasieskolan.

Mot denna bakgrund har i prop. 1983/84: 169 stor vikt lagts vid regional resursplanering och möjligheterna att delta i utbildning som anordnas av annan än hemkommunen eller hemlandstingskommunen. Detta gäller både komvux och grundvux.

I propositionen föreslås bl. a. (s. 60 ff) att länskolnämnderna åläggs att ta initiativ till regelbundna samråd mellan huvudmännen i länet om planeringen av verksamheten i komvux och grundvux.

Vad gäller de studerandes möjligheter att söka sig till grundvux eller komvux som anordnas av annan än hemkommunen eller hemlandstingskommunen finns i prop. 1983/84: 169 förslag (s. 19) som innebär steg i riktning mot ett system med intagning oberoende av kyrkobokföringskommun. Som huvudprincip föreslås att vuxna skall ha rätt att i mån av plats tas in i komvux enligt gällande behörighets- och urvalsregler, oavsett i vilken kommun utbildningen anordnas. Även när det gäller grundvux skall enligt förslaget en sökande kunna få utbildning i annan kommun än hemkommunen. Huvudprincipen är försedd med en undantagsregel av innebörd att sökande som mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i hemkommunen inte skall kunna kräva att få gå i en annan kommuns grundvux eller komvux.

Med de föreslagna reglerna blir den studerande sällan hänvisad enbart till hemkommunens utbildning.

Beträffande närmare överväganden i de här berörda frågorna hänvisar jag till specialmotiveringen.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. vuxenutbildningslag.

2. lag om ändring i lagen (1975:160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning.

Jag har beträffande utformningen av lagförslaget under 2 samrått med statsrådet Göransson.

Bestämmelserna i 8 kap. 1 § andra stycket och 4 § förslaget till vuxenutbildningslag ger utrymme för föreskrifter och andra beslut om sådana befogenheter för enskilda som under vissa omständigheter skulle kunna anses som myndighetsutövning. Med hänsyn till sakens ringa vikt och till bestämmelsernas tekniskt enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets yttrande inte behöver inhämtas.

4 Specialmotivering till lagförslagen

4.1 Förslaget till vuxenutbildningslag

Lagens ram, terminologi m. m.

I den nya lagen tas in grundläggande bestämmelser om utbildningsformer för vilka motsvarande bestämmelser f. n. finns i komvux-förordningen och grundvux-förordningen.

Lagen innehåller emellertid inte bara bestämmelser om dessa utbildningsformer. Den har en vidare ram genom en inledande allmän föreskrift om att kommuner och landstingskommuner skall verka för att vuxna deltar i utbildning.

I gällande förordningar används som beteckningar på de aktuella utbildningsformerna "grundutbildning för vuxna", "kommunal vuxenutbildning" och "statlig vuxenutbildning". Dessa beteckningar används emellertid sällan av dem som är verksamma inom sådan utbildning. Den term som allmänt används för kommunal vuxenutbildning är "komvux". På motsvarande sätt har "grundvux" kommit att användas i stället för den längre beteckningen grundutbildning för vuxna. Termerna komvux och grundvux används i läroplanen (Lvux 82). Vad gäller statlig vuxenutbildning brukar man tala om statens skolor för vuxna, något som förkortas SSV. Denna förkortning återfinns också i läroplanen.

Såväl komvux som grundvux är utbildning för vuxna i kommunal regi. Det är därför inte lämpligt att i den nya lagen kalla enbart komvux för kommunal vuxenutbildning. F. ö. är ju landstingskommuner huvudmän för viss komvux. Dessutom blir lagtexten otymplig om beteckningarna grundutbildning för vuxna och kommunal vuxenutbildning används. Kortare termer behövs. Terminologin bör alltså ändras i förhållande till de nuvarande förordningarna. Jag anser det vara mest praktiskt att även i lagtexten acceptera de numera vedertagna termerna komvux och grundvux. Den statliga utbildningsform som regleras i lagen bör kallas statens skolor för vuxna.

Lagen indelas i åtta kapitel. Det första innehåller allmänna bestämmelser. I det andra kapitlet finns för flera utbildningsformer gemensamma föreskrifter om organisation m.m. Sedan följer ett kapitel om grundvux, ett om komvux och ett om SSV. Det sjätte kapitlet handlar om interkommunal ersättning för grundvux och komvux. I det sjunde finns bestämmelser om uppdragsutbildning m.m. Det åttonde kapitlet innehåller bl. a. bemyndiganden.

1 kap. Allmänna föreskrifter

1 § Kommuner och landstingskommuner skall verka för att vuxna deltar i utbildning.

Bakgrund

I skollagen (1962:319) finns bestämmelser om att varje kommun och landstingskommun skall främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola. De är inte skyldiga att själva anordna gymnasieskola.

Dessa bestämmelser i skollagen är i viss mån förebilder för 1 kap. 1 § vuxenutbildningslagen. Paragrafen är föranledd av förslag i prop. 1983/84: 169.

I prop. 1983/84: 169 pekas på att många vuxna inte har fått del av sådana utbildningsresurser som samhället numera ställer till förfogande för ungdomarna. Det framhålls därför som ett rättvisekrav att de kan få del av olika slag av vuxenutbildning. I propositionen föreslås mot denna bakgrund att kommuner och landstingskommuner skall vara skyldiga att genom information och på annat sätt främja även vuxnas deltagande i utbildning. Störst betydelse har därvid komvux och, för kommunerna, grundvux. Men även annan utbildning bör uppmärksammas enligt föredraganden (prop. s. 16 ff).

Paragrafens utformning

Paragrafen har i enkelhetens intresse getts en allmänt hållen formulering.

Lagtexten inbegriper i princip alla "vuxna". Vad först gäller frågan om nedre åldersgräns kan konstateras att en i alla sammanhang tillämplig sådan inte kan dras upp. Grundvux kan vara aktuell även för den som bara är 16 år (jfr 3 kap. 1 §). I fråga om grundvux finns i lagen särskilda föreskrifter om kommunernas skyldigheter (1 kap. 2 § och 3 kap. 2 §). Den allmänna bestämmelsen i 1 kap. 1 § får såvitt gäller grundvux ses i belysning av dessa andra bestämmelser i lagen. Men i övrigt tar den allmänna bestämmelsen inte sikte på dem som är under 18 år. För dem har kommunerna ett s. k. uppföljningsansvar enligt bestämmelser i bl. a. skollagen. En sak för sig är att vissa kurser inom t. ex. komvux eller vid en folkhögskola kan vara aktuella även för dem som är under 18 år.

Behovet av utbildning varierar mellan olika grupper av vuxna. Generellt sett är behovet störst för korttidsutbildade i aktiv ålder. Men även välutbildade kan behöva komplettera sina kunskaper. Paragrafen anger inte någon begränsning med hänsyn till graden av behov. Där görs över huvud taget inte någon begränsning till vissa grupper av vuxna. Det är emellertid givet att paragrafen i första hand tar sikte på vuxna med kort utbildning.

Paragrafen är inte begränsad till vissa utbildningsformer. All utbildning kan vara av värde för någon grupp vuxna. Och det är utbildningens innehåll och inte dess form som är det primära. Det ligger emellertid i sakens natur att paragrafen främst tar sikte på det som enligt vad jag berättat redan inledningsvis (avsnitt 1) brukar kallas vuxenutbildning.

Eftersom kommunerna är huvudmän för grundvux och komvux och landstingskommunerna huvudmän för komvux är det självklart att de verkar för att vuxna deltar i sådan utbildning. Det bör emellertid också erinras om att såväl kommuner som landstingskommuner i skilda former ger ett omfattande stöd till studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet. Dessutom är nästan alla landstingskommuner och några kommuner huvudmän för en eller flera folkhögskolor. De har därigenom ett direkt ansvar för verksamheten. Därför bör det vara naturligt att kommuner och landstingskommuner aktivt verkar för att vuxna utnyttjar också dessa utbildningsmöjligheter.

I prop. 1983/84: 169 framhålls information som medel för att främja vuxnas deltagande i utbildning. Hur informationsverksamheten utformas och vilka vägar i övrigt som kan bli aktuella för att uppnå syftet med 1 kap. 1 § beror på omständigheterna och kommunens eller landstingskommunens bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga med hänsyn till de egna förhållandena.

I 3 kap. 2 § finns vissa särskilda bestämmelser i fråga om grundvux.

2 § Varje kommun skall i mån av behov anordna *grundvux*.

Med grundvux avses utbildning som syftar till att ge vuxna grundläggande färdigheter i att läsa, skriva och räkna.

Jfr den nuvarande föreskriften i 4 § grundvux-förordningen om att varje kommun skall sörja för att grundvux anordnas i kommunen för den som behöver den.

Genom 1 kap. 2 § ges en översiktlig presentation av utbildningsformen grundvux. Innehållet i grundvux och räckvidden av en kommuns skyldigheter framgår närmare av 3 kap. 1 och 3 §§.

3 § Varje kommun och landstingskommun får anordna *komvux* inom de ramar och på de villkor i övrigt som följer av denna lag och andra föreskrifter och beslut som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Med komvux avses sådan allmän och yrkesinriktad utbildning som syftar till att ge vuxna möjlighet att skaffa sig kompetens motsvarande den som ungdomar får genom grundskolan och gymnasieskolan. Komvux skall

även kunna erbjuda yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå utan motsvarighet i gymnasieskolan.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 1, 2 och 14 §§ komvux-förordningen.

Komvux har hittills använts som förkortning av "kommunal vuxenutbildning". I lagtexten införs komvux som beteckning. Den definieras i 1 kap. 3 § andra stycket. Bakgrunden till att termen "kommunal vuxenutbildning" tas bort har redovisats i inledningen till specialmotiveringen.

Genom 1 kap. 3 § ges en översiktlig presentation av utbildningsformen komvux. Vissa närmare regler om uppbyggnaden m. m. finns i 4 kap. 1 och 2 §§.

Första stycket

Enligt första stycket får varje kommun och landstingskommun anordna komvux. I fortsättningen skall alltså inte som nu krävas tillstånd från SÖ. Detta överensstämmer med förslag i prop. 1983/84: 169 (s. 16).

Av första stycket framgår att rätten att anordna komvux inte är oinskränkt. Staten fastställer varje budgetår ramar som anges i undervisningstimmar. En annan begränsning är att landstingskommuner får anordna endast komvux på gymnasial nivå inom vissa utbildningsområden (se 4 kap. 2 §).

Komvux är en särskild utbildningsform, som regleras av statliga bestämmelser. Dessa bestämmelser hindrar i och för sig inte att kommuner och landstingskommuner anordnar någon annan utbildning som vänder sig till vuxna. Men det blir i så fall inte fråga om komvux i vuxenutbildningslagens mening.

Andra stycket

I andra stycket talas om bl. a. "kompetens motsvarande den som ungdomar får genom grundskolan". Komvux på grundskolenivå skall i princip motsvara utbildningen på grundskolans högstadium, eftersom den vänder sig till personer som har fått grundläggande utbildning genom t. ex. folkskolan. Detta utesluter inte att viss utbildning i komvux kan ligga på en lägre nivå. Det finns personer som inte behöver grundvux men som i ett visst ämne inte har tillräckliga kunskaper för att utan förberedande undervisning kunna börja utbildning i nivå med grundskolans högstadium. I ämnet engelska motsvarar därför s. k. grundskolkurser samtliga stadier i grundskolan. Ytterligare möjligheter till undervisning med start på en nivå under grundskolans högstadium kan behöva införas. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet avser att i samråd med mig inom kort ta upp frågan om sådan undervisning i samband med AMU.

Utbildning på gymnasial nivå kan avse såväl allmänna ämnen som yrkesämnen. Beteckningen yrkesinriktad utbildning inbegriper dels utbildning som motsvarar utbildningen i yrkesämnen på gymnasieskolans yrkesinrik-

tade linjer och specialkurser, dels yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå utan motsvarighet i gymnasieskolan. Det senare brukar kallas särskild yrkesinriktad utbildning.

4 § Statens skolor för vuxna skall komplettera komvux genom att erbjuda utbildning av samma slag i form av distansundervisning.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 86 § komvux-förordningen.

SSV finns i Norrköping och Härnösand. F. n. bedrivs ren brevundervisning vid skolan i Norrköping och s. k. varvad undervisning vid båda skolorna. Med det senare avses en varvning mellan dels studier på hemorten helt på egen hand eller med visst stöd, dels undervisning vid skolan. I prop. 1983/84: 169 har all verksamhet vid SSV inbegripits i uttrycket *distansundervisning* (prop. s. 14). Denna term används även i lagtexten.

I prop. 1983/84: 169 betonas SSV:s karaktär av komplement till komvux (prop. s. 24 ff). Det är främst formen distansundervisning som ger SSV denna roll. Denna form behövs för vuxna som av något skäl inte lämpligen kan delta i motsvarande utbildning i komvux. En annan kompletterande funktion, som också anges i propositionen, är att SSV i första hand skall erbjuda sådan utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning och regelbundenhet. Denna sistnämnda kompletterande funktion har inte kommit till uttryck i lagtexten. Regler om prioriteringar mellan olika utbildningar inom komvux finns i 14 a § komvux-förordningen och i läroplanen (Lvux 82). Sådana regler kan lämpligen även för SSV tas in i Lvux 82.

5 § Grundläggande föreskrifter om vissa andra former av vuxenutbildning än sådana som avses i 2–4 §§ finns i andra författningar än denna lag.

Mot bakgrund av 1 kap. 1 § har i lagen tagits in en erinran om att det finns föreskrifter om andra utbildningsformer för vuxna än de i 1 kap. 2–4 §§ presenterade grundvux, komvux och SSV. Vad som brukar förstås med vuxenutbildning har jag berört inledningsvis (avsnitt 1).

Föreskrifter om studiecirkel finns i förordningen (1981: 518) om statsbidrag till studiecirkel m. m. Om utbildningen vid folkhögskolor finns föreskrifter i folkhögskoleförordningen (1977: 551). Föreskrifterna om studiecirkel och folkhögskolor har karaktären av statsbidragsvillkor.

AMU regleras i arbetsmarknadskungörelsen (1966: 368).

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 maj 1973 har bestämmelser meddelats om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. Bestämmelserna, som har ändrats vid ett flertal tillfällen, kommer att upphöra i och med den lagstiftning som aviscras i prop. 1983/84: 199.

6 § Föreskrifterna i denna lag om rätt att delta i grundvux och komvux och i utbildning vid statens skolor för vuxna gäller endast dem som är kyrkobokförda i riket.

Med en persons *hemkommun* avses i denna lag den kommun i vilken personen är kyrkobokförd. Med *hemlandstingskommun* avses den landstingskommun till vilken hemkommunen hör.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 2 § andra stycket grundvux-förordningen samt 26 och 91 §§ komvux-förordningen.

Såsom framgår av 3 kap. 3 § och 4 kap. 4 § gäller i princip att sökande skall tas emot i en kommuns grundvux eller komvux eller i en landstingskommuns komvux oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Vissa begränsade undantag finns dock. I 6 kap. finns bestämmelser om interkommunal ersättning.

2 kap. Gemensamma föreskrifter om organisation m. m.

1 § Skolöverstyrelsen skall ha tillsyn över grundvux, komvux och statens skolor för vuxna. Länskolnämnden skall under överstyrelsen ha tillsyn över sådan utbildning inom länet.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 6 § grundvux-förordningen och 6 § komvux-förordningen.

Skollagen innehåller bestämmelser om SÖ:s och länskolnämndens tillsyn över bl. a. grundskolan och gymnasieskolan. I vuxenutbildningslagen tas in bestämmelser om dessa myndigheters tillsyn över där reglerade utbildningsformer.

SÖ och länskolnämnderna anges som bl. a. beslutsmyndigheter i vissa andra paragrafer i lagen (se 3 kap. 7 §, 4 kap. 5 § och 6 kap. 6 §).

Närmare föreskrifter om SÖ:s och länskolnämndernas tillsynsfunktion finns i förordningen (1981: 1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen.

2 § Kommunens skolstyrelse skall vara lokal styrelse för grundvux och komvux som kommunen anordnar. Om en statens skola för vuxna finns i kommunen, skall skolstyrelsen vara lokal styrelse även för den.

Landstingskommunens utbildningsnämnd skall vara lokal styrelse för komvux som landstingskommunen anordnar.

Dessa bestämmelser gäller i den mån inte annat följer av denna eller annan lag eller av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 5 § grundvux-förordningen samt 4 och 5 §§ komvux-förordningen.

De grundläggande bestämmelserna om skolstyrelse och utbildningsnämnd finns i skollagen. Enligt skollagen skall det i varje kommun finnas en skolstyrelse. En utbildningsnämnd skall finnas i varje landstingskommun som anordnar gymnasieskola. Landstingskommunen får tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller låta en annan nämnd vara utbildningsnämnd.

Såsom framgår av tredje stycket gäller bestämmelserna i första och andra styckena inte undantagslöst.

Möjligheter till en annan nämndorganisation föreligger i vissa fall enligt lagen (1979: 408) om vissa lokala organ i kommunerna och lagen (1984: 382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation.

Även bestämmelserna om intagningsnämnder i 4 och 5 kap. kan ses som undantag från bestämmelserna i första och andra styckena.

Vissa undantag måste också kunna föreskrivas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av t. ex. SÖ. Sådana undantag finns f. n. i bl. a. grundvux-förordningen och komvux-förordningen. Enligt 5 § tredje stycket grundvux-förordningen kan en kommun föreskriva att fråga om grundvux som ankommer på skolstyrelsen skall handläggas av en annan kommunal nämnd. Och enligt 4 § andra stycket komvux-förordningen får kommunfullmäktige föreskriva att förvaltning och verkställighet i fråga om byggnad och mark för vuxenutbildning skall handhas av en annan kommunal nämnd än skolstyrelsen. Härtill kommer bl. a. vissa föreskrifter om att beslut skall fattas av rektor. I de föreskrifter som kommer att komplettera den nya lagen kan undantagsföreskrifter av bl. a. de nu nämnda slagen bli aktuella.

3 § Såsom huvudmän för grundvux och komvux skall kommuner och landstingskommuner samarbeta sinsemellan och även ta till vara möjligheter till samarbete med vuxenutbildning i andra former och med gymnasieskolan.

Behovet av samarbete mellan olika huvudmän och utbildningsformer har kommit till uttryck i bl. a. propositionen (1983/84: 116) om gymnasieskola i utveckling och prop. 1983/84: 169. Bestämmelserna i paragrafen skall ses mot denna bakgrund.

Det är bl. a. utbudet av utbildning som måste uppmärksammas. Vidare kan samarbete i andra organisatoriska frågor behöva diskuteras (jfr t. ex. bestämmelserna i 7 kap. om uppdragsutbildning m. m.). Redan ett allmänt utbyte av information har ett värde.

Utbudet av komvux-kurser måste variera mellan olika kommuner. I viss mån måste det kunna variera även mellan olika landstingskommuner. De samlade resurserna för komvux inom exempelvis ett län skulle inte utnyttjas effektivt, om varje huvudman eftersträvade ett allsidigt kursutbud.

Vanliga kurser ingår av naturliga skäl i flertalet kommuners utbud. I vissa fall kan det emellertid vara praktiskt att två grannkommuner kommer överens om att endast en av dem skall anordna vissa kurser eller att de skall turas om att göra det. Båda kommunerna kanske inte kan få fullt antal deltagare till sina kurser.

I komvux-förordningen finns bestämmelser om samråd med arbetsmarknadens parter beträffande vissa kurser. Skolstyrelsen har ansvar för samråd om inriktningen och omfattningen av den yrkesinriktade utbildningen i kommunen. Bestämmelser om sådant samråd bör även i fortsättningen regleras i förordning.

Enligt paragrafen skall kommunerna och landstingskommunerna ta till vara möjligheter till samarbete med vuxenutbildning i andra former än grundvux och komvux och med gymnasieskolan. Det kan i sammanhanget erinras om att förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen numera innehåller en föreskrift om att länskolnämnden skall ta initiativ till regelbundna samråd om utbudet av utbildning i gymnasieskolan, komvux och AMU i länet. För en del vuxna kan en specialkurs i gymnasieskolan eller en AMU-kurs vara ett alternativ till en eller flera kurser i komvux. Till kurser för utbildning inom ovanliga områden kan det vara svårt att få fullt antal deltagare. Ibland kan det därför räcka om utbildningen erbjuds inom t. ex. AMU. Jfr bestämmelserna om uppdragsutbildning i 7 kap. Även SSV kan vara ett alternativ.

Ett stort antal folkhögskolor drivs med enskilt huvudmannaskap. Studiecirklar anordnas av studieförbund, således enskilda huvudmän. De möjligheter till samarbete som avses i paragrafen innebär självfallet ingen inskränkning i enskilda huvudmäns befogenheter att själva bestämma över sin verksamhet.

I propositionen (1980/81:127) om folkbildning m. m. behandlades bl. a. frågor om gränsdragning mellan komvux och studieförbundens verksamhet. Föredraganden framhöll att utbildning som i första hand tillgodoser vuxnas behov av kunskaper för hemarbete eller fritidsverksamhet inte är en uppgift för komvux utan bör ingå i studieförbundens uppgifter. Som ett resultat av riksdagens beslut med anledning av propositionen infördes i komvux-förordningen en bestämmelse om att skolstyrelsen i en kommun som anordnar komvux skall ta initiativ till ett regelbundet samråd med företrädare för studieförbund och andra som i kommunen anordnar vuxenutbildning av andra slag än komvux och SSV. Enligt bestämmelsen bör vid samrådet arbetsfördelningen och andra frågor av gemensamt intresse diskuteras. Efter tillkomsten av vuxenutbildningslagen med dess bestämmelse om samarbete med andra vuxenutbildningsformer bör bestämmelsen i komvux-förordningen tas bort.

3 kap. Grundvux

1 § Rätt att genomgå grundvux har den som passerat skolpliktsåldern men som i läsning, skrivning eller räkning saknar sådana färdigheter som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium.

Den som inte behärskar svenska språket men har grundläggande färdigheter i att läsa och skriva på något annat språk har inte rätt att få undervisning i läsning och skrivning i grundvux.

Lagens bestämmelser om grundvux gäller inte vuxna som behöver undervisning motsvarande särskolans.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 1 och 2 §§, 7 § första stycket, 8 § och 9 § första stycket grundvux-förordningen.

Såsom framgår av 1 kap. 6 § första stycket gäller rätten att genomgå grundvux endast personer som är kyrkobokförda i riket.

Bestämmelserna i 3 kap. 1 § har utformats mot bakgrund av vad som anförs angående målgruppen för grundvux i prop. 1983/84: 169 (s. 21 ff).

Första stycket

Med "passerat skolpliktsåldern" åsyftas skollagens bestämmelser om att skolplikten upphör senast vid utgången av vårterminen det kalenderår den unge fyller 16 år eller, i vissa undantagsfall som rör bl. a. hörselskada, 17 år.

Brister behöver inte gälla samtliga tre nämnda kommunikationsfärdigheter. Det finns t. ex. vuxna som har tillräckliga färdigheter i att läsa och skriva men som inte kan räkna. De kan då få en grundvux som avser endast räkning.

Andra stycket

Undervisning i läsning och skrivning i grundvux är avsedd endast för den som inte på något språk har grundläggande färdigheter i att läsa och skriva.

Eftersom formuleringen i första stycket närmast tar sikte på svensktalande, har i andra stycket tagits in en föreskrift om att grundläggande färdigheter i att läsa och skriva på något annat språk än svenska utesluter rätt till undervisning i läsning och skrivning i grundvux. I första stycket görs beträffande färdighetsnivån en jämförelse med grundskolans mellanstadium. I andra stycket talas i stället om "grundläggande" färdigheter. Någon egentlig saklig skillnad åsyftas inte. Att olika formuleringar valts beror på att det kan vara svårt och framstå som konstlat att mäta färdigheter i att läsa och skriva på något annat språk än svenska med ett från den svenska grundskolan hämtat mått.

Tredje stycket

I grundvux-förordningen finns en uttrycklig föreskrift om att förordningen inte gäller den som landstingskommun skall bereda undervisning enligt lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Såsom anförs i prop. 1983/84: 169 (s. 23) skall endast sådana psykiskt utvecklingsstörda som kan följa en undervisning som motsvarar den vanliga grundskolans låg- och mellanstadium kunna tas in i grundvux. Därför anges i paragrafens tredje stycke att lagens bestämmelser om grundvux inte gäller vuxna som behöver undervisning motsvarande särskolans.

Formuleringen "undervisning motsvarande särskolans" är avsedd att inbegripa även undervisning motsvarande den som specialskolan ger psykiskt utvecklingsstörda barn som också är syn- eller hörselskadade.

Landstingskommuner bedriver med visst statsbidrag försöksverksamhet med s. k. särvux för vuxna psykiskt utvecklingsstörda. Särvux är ett slags

motsvarighet till grundvux och komvux. Som jag redovisat i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.2) bereds f. n. inom regeringskansliet utredningsförslag om framtida förändringar på detta område.

Undantag som faller bort

I grundvux-förordningen finns ytterligare undantag angivna. Förordningen gäller inte den som kan beredas grundutbildning i samband med AMU eller i arbetsmarknadsstyrelsens mottagningsföreläggningar för flyktingar.

Någon motsvarighet till dessa undantag har inte tagits med i lagtexten. Riksdagen har tidigare i år beslutat om nya former för flyktingmottagandet (prop. 1983/84: 124, Sfu 27, rskr 295, SoU 28, rskr 296). Grundutbildning i samband med AMU förekommer i praktiken endast för zigenare. Jag har erfärit att chefen för arbetsmarknadsdepartementet ämnar föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag om att sådan grundutbildning skall upphöra.

2 § Varje kommun skall genom lämpliga åtgärder söka nå dem i kommunen som har rätt till grundvux och motivera dem att delta i utbildningen.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 § innebär ett mer preciserat och längre gående ansvar för kommunerna i fråga om grundvux än som följer av den allmänna bestämmelsen i 1 kap. 1 §. Jfr de nuvarande föreskrifterna i 4 § andra stycket grundvux-förordningen.

3 § I en kommuns grundvux skall sökande tas emot oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Ingen kommun behöver dock bedriva undervisning, i vilken skulle delta endast elever som är kyrkobokförda i andra kommuner när de börjar utbildningen. Inte heller behöver någon kommun ta emot en sökande som är kyrkobokförd i en annan kommun, om sökanden mycket väl skulle kunna delta i hemkommunens grundvux.

Den som har börjat i en kommuns grundvux får fullfölja utbildningen där oberoende av om hans kyrkobokföring ändras under pågående utbildning.

Första stycket

Jfr den nuvarande föreskriften i 4 § första stycket grundvux-förordningen om att varje kommun skall sörja för att grundvux anordnas i kommunen för den som behöver den.

Enligt 1 kap. 2 § skall kommuner i mån av behov anordna grundvux. Målgruppen för grundvux anges i 3 kap. 1 §.

Frågor om vilken kommuns grundvux en sökande skall ha rätt att delta i behandlas i prop. 1983/84: 169 (s. 19 f).

I enlighet med vad som föreslås i prop. 1983/84: 169 skall enligt huvudregeln i första stycket sökande tas emot i en kommuns grundvux oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Två begränsningar anges dock.

Den första begränsningen berörs inte i prop. 1983/84: 169. Det får emellertid anses rimligt att en kommun inte skall vara skyldig att bedriva undervisning i vilken skulle delta endast elever från andra kommuner. Detta gäller oavsett vilka skäl deltagarna kan ha att inte söka sig till sina hemkommuners grundvux. Undervisning i grundvux bedrivs i grupp eller för en elev enskilt. Den som behöver undervisning enskilt bör kunna hänvisas till hemkommunen. En kommun bör inte heller vara skyldig att låta bilda en ny grupp för att ta emot elever från andra kommuner.

Det förekommer att en elev under pågående utbildning kyrkobokförs i en annan kommun. För enkelhetens skull har kyrkobokföringen vid utbildningens början fått bli avgörande (jfr även paragrafens andra stycke).

Den andra begränsningen går tillbaka på ett förslag i prop. 1983/84: 169 (s. 19 f). Bakgrunden har också berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.2). I lagtexten föreskrivs att en kommun inte behöver ta emot en sökande som är kyrkobokförd i en annan kommun, om sökanden mycket väl skulle kunna delta i hemkommunens grundvux. Kommunen får alltså ta emot sökanden men behöver inte göra det. Hemkommunen kan i ett sådant fall vägra att betala interkommunal ersättning, såvida inte hemkommunen innan eleven togs emot bereddes tillfälle att yttra sig och därvid inte framställde någon invändning om att sökanden mycket väl skulle kunna delta i hemkommunens grundvux (se 6 kap. 5 §).

Samarbetet enligt 2 kap. 3 § bör kunna leda fram till praktiska samförståndslösningar angående mottagande i grundvux som anordnas av annan kommun än hemkommunen.

Det är den lokala styrelsen (dvs. normalt skolstyrelsen) i den kommun dit sökanden har vänt sig som skall avgöra om sökanden skall tas emot. Avslagsbeslut kan överklagas (se 3 kap. 7 §).

Andra stycket

Bestämmelsen är förestavad av praktiska skäl. Den gäller även i fall där kommunen tagit emot sökanden i sin grundvux utan att vara skyldig att göra det.

4 § Kommunerna får inte av dem som söker till eller är elever i grundvux ta ut avgifter för administrationen eller för undervisningen.

Läroböcker, skrivmaterial och andra därmed jämförliga hjälpmedel som används i grundvux skall vara kostnadsfria för eleverna.

Frågor som avses i denna paragraf har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.1).

I första stycket talas inte bara om elever utan också om sökande. Ansökningsavgifter eller liknande får alltså inte tas ut med hänvisning till att sökanden inte redan är elev.

Läroböcker m. m. skall i grundvux alltid tillhandahållas kostnadsfritt till skillnad från vad som gäller beträffande komvux (se 4 kap. 7 § andra stycket).

5 § Om en elev i grundvux har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får undervisningen meddelas på elevens eget språk, om eleven önskar det. Sådan undervisning skall kompletteras med undervisning i svenska som främmande språk inom grundvux.

Undervisning i grundvux får inte inräknas i undervisning i svenska för invandrare enligt lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare.

Första stycket

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 9 § tredje stycket grundvux-förordningen.

Endast de som har bristfälliga kunskaper i svenska språket kan få undervisning i grundvux på sitt eget språk.

Frågan om rollfördelningen mellan å ena sidan grundvux och å andra sidan nuvarande och föreslagen undervisning i svenska för invandrare behandlas i prop. 1983/84: 169 (s. 22) och prop. 1983/84: 199 (s. 25). Grundläggande utbildning i svenska får äga rum inom ramen för grundvux för de invandrare som behöver det. Såsom framgår av 3 kap. 1 § gäller emellertid rätten till grundvux såvitt avser läsning och skrivning endast dem som inte på något språk har grundläggande färdigheter i att läsa och skriva.

I 6 § första stycket anges när undervisningen i grundvux för en elev skall upphöra. Därav framgår att elevens träning i svenska språket aldrig är det primära inom grundvux. Detta hindrar emellertid inte att eleven kan ha lärt sig ganska mycket svenska, innan grundvux för honom skall avslutas.

I prop. 1983/84: 199 förutsätts att invandrare efter genomgången grundvux har fått så goda kunskaper i svenska, att de normalt inte är i behov av grund-sfi.

Andra stycket

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 14 § grundvux-förordningen.

6 § När eleven har sådana färdigheter i läsning, skrivning och räkning som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium, skall undervisningen i grundvux för eleven upphöra. Detta gäller oberoende av vilka kunskaper eleven har i svenska språket.

Undervisningen för en elev skall också upphöra, om eleven inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken grundvux har avslutats enligt första eller andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning, om särskilda skäl talar för detta.

Paragrafen saknar motsvarighet i grundvux-förordningen.

Frågor som avses i paragrafen har behandlats i prop. 1983/84: 169 (s. 46).

Första stycket

Eleverna i grundvux har mycket olika bakgrund. Det tar därför olika lång tid för dem att uppnå målet med undervisningen. Någon bestämd övre tidsgräns finns inte. Undervisning i grundvux får emellertid aldrig bli bara

ett sätt att sysselsätta eleven. Så snart målet med undervisningen är uppnått skall undervisningen för eleven upphöra.

Andra stycket

Åtskilliga elever i grundvux behöver god tid för att tillgodogöra sig undervisningen. Hänsyn måste tas till detta. Det kan emellertid hända att en elev efter en tid inte längre gör några nämnvärda framsteg. Trots att målet med undervisningen inte har uppnåtts, skall den i ett sådant fall upphöra.

Tredje stycket

Särskilda skäl för att den, vars grundvux avslutats enligt första stycket, på nytt skall få undervisning i grundvux kan vara att lång tid förflutit sedan den tidigare undervisningen upphörde och att de färdigheter som förvärvades då inte har underhållits tillräckligt.

Vad gäller den, vars grundvux avslutats enligt andra stycket, kan han vid ett senare tillfälle vara mera motiverad och förväntas göra tillfredsställande framsteg.

Tredje stycket innebär *ingen rättighet* för f. d. elever men ger kommunerna en möjlighet att bereda dem undervisning på nytt.

7 § Den lokala styrelsen avgör frågor om antagning till och avslutande av grundvux.

Den vars ansökan om antagning avslås eller för vilken grundvux förklaras avslutad får överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 8, 9, 20 och 21 §§ grundvux-förordningen. Bestämmelserna i förordningens 20 och 21 §§ om överklagande har ännu inte ändrats med anledning av riksdagens beslut om den statliga skoladministrationen m. m., den s. k. SAK-reformen (prop. 1980/81: 107, UbU 38, rskr 395).

Avslagsbeslut kan grundas främst på att sökanden inte uppfyller förutsättningarna för rätt till grundvux enligt 3 kap. 1 § eller på att sökanden anses mycket väl kunna delta i hemkommunens grundvux (3 kap. 3 §).

4 kap. Komvux

1 § Komvux skall anordnas i form av kurser som är fristående från varandra och som var och en ger utbildning motsvarande en viss kompetensnivå i ett ämne eller inom ett yrkesområde.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

I 1 kap. 3 § anges grunderna för komvux. I 4 kap. 1 § presenteras huvuddragen i den speciella uppbyggnaden av komvux. Jfr 1 och 12 §§ komvux-förordningen.

Första stycket

Den närmare utformningen av kurssystemet framgår av komvux-förordningen och Lvux 82.

Det kan finnas flera kurser i ett ämne.

S. k. allmänna ämnen – t. ex. matematik och svenska – är indelade i etapper som bygger på varandra. Varje etapp utgör en fristående kurs och leder till en bestämd kompetensnivå (etapp 1 ger kompetens motsvarande grundskolans högstadium, etapperna 2–4 kompetens motsvarande olika långa studiegångar i gymnasieskolan).

Yrkesämnena kan i stället vara uppdelade i delmomentskurser. Oftast ingår flera delmoment i en kurs. Vissa yrkesämnena kan av utrustningsskäl alternativt delas upp i modulkurser. Det krävs flera moduler för att bilda en kurs. Samtliga delmomentskurser eller modulkurser i ett ämne ger tillsammans kompetens motsvarande ämnet i gymnasieskolan.

I en särskild yrkesinriktad kurs – således utbildning som saknar motsvarighet i gymnasieskolan – behandlas ett yrkesområde eller en del därav. En sådan kurs kan innehålla flera ämnen.

Andra stycket

Det behövs en möjlighet att föreskriva undantag från första stycket.

Utöver sådana kurser som åsyftas i paragrafens första stycke finns s. k. orienteringskurser (jfr prop. 1983/84: 169 s. 33 f).

Ett speciellt undantag från systemet enligt första stycket är också den av historiska skäl betingade s. k. sammanhållna tekniska utbildningen i Katrineholm.

2 § Kommuner får i sin komvux anordna kurser både på grundskolenivå och på gymnasial nivå.

Landstingskommuner får i sin komvux anordna endast kurser för utbildning på gymnasial nivå inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Enligt 14 b § komvux-förordningen får en landstingskommuns komvux omfatta endast kurser som motsvarar den utbildning som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta. I prop. 1983/84: 169 föreslås att landstingskommunerna skall få anordna även särskild yrkesinriktad utbildning – dvs. yrkesinriktad utbildning utan motsvarighet i gymnasieskolan – inom de utbildningsområden som en landstingskommuns gymnasieskola kan omfatta (prop. s. 56 f).

Föreskriften i lagens 4 kap. 2 § andra stycket är ett annat sätt att uttrycka samma sak som i 14 b § komvux-förordningen med den ändring som föranleds av förslaget i prop. 1983/84: 169. En ytterligare ändring har gjorts. I skolförordningen och en anslutande förordning förutsätts att en landstingskommuns gymnasieskola skall kunna omfatta specialkurser inom konsumtionsområdet. Det är främst fråga om husligt arbete. För

vuxenutbildningens del är emellertid utbildning för hemarbete och fritidsverksamhet, dvs. bl. a. husligt arbete, närmast en fråga för studieförbunden. Vuxenutbildningens behov av arbetsmarknadsinriktad utbildning inom konsumtionsområdet kan tillgodoses av kommunerna inom deras komvux.

I utbildning för t. ex. ett vårdyrke ingår i vissa fall allmänna ämnen såsom svenska. En landstingskommun som anordnar en kurs i vårdsnäskap motsvarande undervisning som ingår i gymnasieskolans vårdlinje bör för dem som deltar i eller slutfört en sådan kurs också få anordna bl. a. en kurs i svenska etapp 2.

Kommuner får anordna komvux utan begränsning till gymnasial nivå eller till vissa utbildningsområden. Detta gäller oavsett om kommunen hör till en landstingskommun eller inte. I prop. 1983/84: 169 föreslås dock en viss restriktion (prop. s. 56 f). En till en landstingskommun hörande kommun, som avser att anordna yrkesinriktade komvux-kurser inom ett område där landstingskommunen får anordna sådana kurser, skall enligt förslaget genom sin skolstyrelse samråda med landstingskommunens utbildningsnämnd, innan beslut fattas. Om de båda inte kan bli eniga om vem som skall anordna kurserna eller om att båda skall göra det, skall länskolnämnden besluta i frågan. Denna restriktion har inte redovisats i lagtexten. Det bör räcka att den tas in i en förordning (jfr förbehållet i 1 kap. 3 § första stycket). Allmänna bestämmelser om samråd finns i lagens 2 kap. 3 §.

3 § Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats delta i kurser i komvux, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om behörighetsvillkor och om grunder för urval.

Av 1 kap. 6 § första stycket framgår att rätten att delta i kurser i komvux förutsätter kyrkobokföring i riket.

F. n. finns föreskrifter om behörighetsvillkor och urvalsgrunder i 31–38 §§ komvux-förordningen.

Liksom hittills behöver det finnas bestämmelser om skiljande av elev från utbildningen. Sådana bestämmelser kan meddelas i förordning. Detta är bakgrunden till passusen "om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer".

4 § I en kommuns eller landstingskommuns komvux skall sökande tas emot oberoende av var i riket de är kyrkobokförda. Ingen kommun eller landstingskommun behöver dock ta emot en sökande som inte är kyrkobokförd där, om sökanden mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Den som har börjat en kurs i en kommuns eller landstingskommuns komvux får fullfölja kursen oberoende av om hans kyrkobokföring ändras under pågående utbildning.

Jfr prop. 1983/84: 169 s. 19 f.

Vissa frågor som regleras i paragrafen har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.2).

En kommun behöver alltså inte ta emot en sökande som "mycket väl skulle kunna delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen". En första förutsättning för att sökanden på grund av kyrkobokföringen skall kunna vägras tillträde till exempelvis en kurs i matematik etapp 2 är att hemkommunen vid samma tid – åtminstone samma termin – anordnar samma slags kurs och att han kan få plats där. En ytterligare förutsättning är att han inte har något beaktansvärt skäl att i stället för hemkommunen välja den andra kommunen. Ett sådant skäl kan vara att lektionerna i hemkommunens kurs hålls på veckodagar eller tider av dagen eller kvällen då han har svårt att delta. Var han förvärvsarbeter kan ha betydelse i sammanhanget.

Observera sambandet med föreskrifterna om interkommunal ersättning i 6 kap. Jag hänvisar särskilt till 6 kap. 5 § och kommentarerna till den paragrafen.

Samarbetet enligt 2 kap. 3 § bör kunna leda fram till praktiska samförståndslösningar angående mottagande i komvux som anordnas av annan kommun än hemkommunen eller annan landstingskommun än hemlandstingskommunen. På det sättet kan en prövning i varje enskilt fall undvikas.

5 § Den lokala styrelsen för komvux i den kommun eller landstingskommun, som anordnar den kurs ansökan avser, avgör om sökanden skall nekas tillträde på grund av bestämmelserna i 4 § första stycket andra meningen.

Om tillträde nekas får sökanden överklaga beslutet hos skolöverstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär får inte överklagas.

Det är alltså inte intagningsnämnden (se 6 §) utan den lokala styrelsen som prövar frågor som anges i 5 §. En motsvarande kompetensfördelning mellan den lokala styrelsen och intagningsnämnden gäller beträffande gymnasieskolan. Märk sambandet med bestämmelserna om rätt till interkommunal ersättning (se 6 kap.).

6 § Med det undantag som framgår av 5 § skall frågor om intagning av elever till kurser i en kommuns eller landstingskommuns komvux avgöras av en särskild intagningsnämnd. Dess ledamöter skall utses av den lokala styrelsen.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

F. n. finns föreskrifter om intagningsnämnd för komvux i 39 och 119 §§ komvux-förordningen. Vissa frågor om sådan intagningsnämnd har berörts i prop. 1983/84: 169 (s. 24).

7 § Kommunerna och landstingskommunerna får inte av dem som söker till eller är elever i komvux ta ut avgifter för administrationen eller för undervisningen.

Såvitt gäller läroböcker, skrivmaterial, verktyg, skyddskläder och andra därmed jämförliga hjälpmedel, som varje elev har för eget bruk och behåller som sin egendom, får en kommun eller landstingskommun besluta att hjälpmedlen skall anskaffas av eleverna själva på egen bekostnad eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar kommunens eller landstingskommunens anskaffningskostnader.

I övrigt skall hjälpmedel som används i komvux tillhandahållas utan kostnad för eleverna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Frågor om avgifter m. m. har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.1).

Observera formuleringen att huvudmännen inte får ta ut avgifter "av dem som söker till eller är elever i komvux". Vid s. k. uppdragsutbildning å t. ex. ett företag kan huvudmannen ställa som villkor att företaget betalar kommunen ersättning.

I uttrycket "behåller som sin egendom" inkluderas även fall där hjälpmedlet förbrukas under kursen.

I tredje stycket görs en reservation för vad som kan följa av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Bakgrunden är främst att det möjligen för enstaka ovanliga men angelägna kurser kan finnas ett behov av att låta huvudmännen ta ut avgifter för visst material som eleverna använder gemensamt. Risken är annars att huvudmännen inte anordnar kurserna.

5 kap. Statens skolor för vuxna

1 § Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats delta i utbildning vid statens skolor för vuxna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om behörighetsvillkor och om grunder för urval.

Jfr de nuvarande föreskrifterna i 91 och 92 §§ komvux-förordningen.

Såsom framgår av 1 kap. 6 § första stycket avser rätten att delta i utbildning vid SSV endast personer som är kyrkobokförda i riket.

Bestämmelser motsvarande 5 kap. 1 § finns för komvux i 4 kap. 3 §.

Föreskrifter om urvalsgrunder för SSV skall i princip överensstämma med motsvarande föreskrifter för komvux. För SSV spelar dock sökandenas olika behov av studieformen distansundervisning naturligen en stor roll.

2 § Frågor om intagning till utbildning vid statens skolor för vuxna avgörs av en för skolorna gemensam intagningsnämnd.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

F. n. finns föreskrifter om intagningsnämnd i 93 § komvux-förordningen. Ämnet har behandlats i prop. 1983/84: 169 (s. 26 f).

3 § Avgifter för undervisningen eller administrationen får inte tas ut av dem som söker till eller är elever vid statens skolor för vuxna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om eleverna vid statens skolor för vuxna fatta sådana beslut som avses i 4 kap. 7 § andra stycket. I övrigt skall hjälpmedel som används i utbildningen vid skolorna tillhandahållas utan kostnad för eleverna, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Frågor om avgifter m. m. har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.4.1).

Paragrafen är en motsvarighet till 4 kap. 7 §, som avser komvux.

F. n. finns föreskrifter i 7 § komvux-förordningen och i förordningen (SÖ-FS 1982: 184) om avgifter för undervisningsmaterial i statlig vuxenutbildning.

6 kap. Interkommunal ersättning

Regelsystemet för grundvux och komvux bygger på att kommuner och landstingskommuner tar emot sökande från andra kommuner och landstingskommuner. Dessa är då normalt skyldiga att betala s. k. interkommunal ersättning.

Föreskrifter om interkommunal ersättning finns f. n. i 19 § grundvux-förordningen och 116 § komvux-förordningen.

I prop. 1983/84: 169 har föreslagits vissa förändringar i fråga om interkommunal ersättning (s. 20 f).

Twisterna om interkommunal ersättning bör bli få. Det förutsätts att samråd om kursutbud m. m. (jfr 2 kap. 3 §) skall kunna leda till praktiska samförståndslösningar även när det gäller frågor om interkommunal ersättning. Liksom hittills behövs emellertid vissa regler att falla tillbaka på när enighet inte råder. Dessa regler bör vara någorlunda enkla att tillämpa.

Både kommuner och landstingskommuner är huvudmän för komvux. Detta vållar komplikationer vid utformningen av reglerna om rätt till ersättning och ersättningsskyldig part. Det beror främst på att det finns vissa kommuner som inte hör till någon landstingskommun och på att kurser av vissa slag kan anordnas av såväl kommuner som landstingskommuner. I möjligaste mån bör hithörande frågor lösas genom överenskommelser. Det är knappast möjligt att utforma regler som både är enkla och genomgående ger ett rättvist utfall.

1 § Interkommunal ersättning för utbildningshuvudmannens kostnader för en elev skall betalas enligt föreskrifterna i detta kapitel, om inte annat följer av överenskommelse.

De berörda kommunerna och landstingskommunerna bör i första hand själva försöka komma överens i hithörande frågor.

Staten lämnar bidrag till både grundvux och komvux. Bidragen avser huvudsakligen kostnader för skolledare och lärare. Därför blir det främst kostnader för lokaler och sådana utbildningshjälpmedel som utbildningshuvudmannen tillhandahåller som kan utgöra underlag för interkommunal ersättning.

2 § I fall där någon deltar i grundvux som anordnas av en annan kommun än hemkommunen, skall hemkommunen betala interkommunal ersättning till den andra kommunen.

Detsamma gäller i fråga om komvux på grundskolenivå och komvux på gymnasial nivå inom andra områden än vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

I 2 § regleras endast fall där en kommun är huvudman för grundvux eller för sådan komvux som endast kommuner – ej landstingskommuner – anordnar. Den mot vilken anspråk på interkommunal ersättning skall riktas är hemkommunen (se definitionen i 1 kap. 6 §).

Att ersättningsskyldighet kan vara utesluten i vissa fall framgår av andra paragrafer i kapitlet (1 och 5 §§).

3 § Om en landstingskommun i sin komvux har en elev som är kyrkobokförd i en kommun som hör till en annan landstingskommun, skall hemlandstingskommunen betala interkommunal ersättning till den andra landstingskommunen.

Hör elevens hemkommun inte till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

I 3 § regleras endast fall där en landstingskommun är huvudman för komvux. Den mot vilken anspråk på interkommunal ersättning skall riktas är hemlandstingskommunen (se definitionen i 1 kap. 6 §). Om emellertid elevens hemkommun inte hör till någon landstingskommun – det gäller f. n. Malmö, Göteborgs och Gotlands kommuner – är det mot hemkommunen som ersättningsanspråket skall riktas.

En kommun som hör till en landstingskommun kan inte – utan särskilt åtagande – bli skyldig att betala interkommunal ersättning till landstingskommunen.

Att ersättningsskyldighet i vissa fall kan vara utesluten framgår av andra paragrafer i kapitlet (1 och 5 §§).

4 § Om en kommun, som inte hör till någon landstingskommun, anordnar komvux på gymnasial nivå inom något av områdena vård, jordbruk,

skogsbruk och trädgårdsnäring och i sådan utbildning har en elev som inte är kyrkobokförd i kommunen, skall hemlandstingskommunen betala interkommunal ersättning till kommunen. Hör inte heller hemkommunen till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

När utbildning som avses i första stycket anordnas av en kommun, som hör till en landstingskommun, är ingen kommun eller landstingskommun skyldig att betala interkommunal ersättning.

I 4 § regleras fall där komvux på gymnasial nivå inom något av områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring anordnas av en kommun (och inte av en landstingskommun, vilket är det normala). Det är endast om kommunen inte hör till någon landstingskommun som rätt till interkommunal ersättning föreligger. Och det är i så fall mot hemlandstingskommunen som anspråket skall riktas. Hemkommunen kan bli ersättningskyldig endast om inte heller den hör till någon landstingskommun.

Om en kommun som inte hör till någon landstingskommun – exempelvis Gotlands kommun – i en komvux-kurs som avser vårdutbildning på gymnasial nivå tar emot en sökande som är kyrkobokförd i Uppsala kommun, som hör till Uppsala läns landstingskommun, är det enligt 4 § första stycket den sistnämnda landstingskommunen som skall betala interkommunal ersättning. Däremot hade Uppsala kommun blivit betalningsskyldig enligt 2 §, om det varit fråga om exempelvis en grundskolkurs i matematik.

5 § Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala interkommunal ersättning, om eleven mycket väl hade kunnat delta i samma slags utbildning i komvux som anordnas av hemkommunen eller hemlandstingskommunen.

Detta undantag från ersättningsskyldighet gäller dock inte, om hemkommunen eller hemlandstingskommunen innan eleven togs emot bereddes tillfälle att yttra sig till den mottagande kommunen eller landstingskommunen och därvid inte framförde någon sådan invändning.

Bestämmelserna skall ses mot bakgrund av föreskrifterna i 3 kap. 3 § första stycket och 4 kap. 4 § första stycket.

Den mottagande kommunen eller landstingskommunen är i och för sig inte skyldig att bereda hemkommunen eller hemlandstingskommunen tillfälle att yttra sig innan någon därifrån tas emot.

Utbildningshuvudmän kan självfallet komma överens om att möjligheten att neka tillträde enligt 3 kap. 3 § första stycket och 4 kap. 4 § första stycket inte skall utnyttjas och att undantaget i 6 kap. 5 § första stycket inte skall gälla dem emellan.

6 § Vid oenighet om rätten till interkommunal ersättning eller om ersättningens storlek, skall frågan avgöras av länskolnämnden. Om någon av parterna är en landstingskommun eller om två tvistande kommuner hör till olika län, skall dock frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Länskolnämndens beslut enligt första stycket får överklagas hos skol-

överstyrelsen genom besvär. Överstyrelsens beslut med anledning av sådana besvär eller som första instans får inte överklagas.

Ett exempel på tvist om rätten till ersättning är att hemkommunen med hänvisning till 5 § första stycket mot ett anspråk på ersättning invänder att eleven mycket väl hade kunnat delta i samma slags utbildning i hemkommunens komvux men att den ersättningskrävande kommunen bestrider detta.

7 kap. Uppdragsutbildning m. m.

I detta kapitel finns grundläggande bestämmelser om *dels* uppdragsutbildning såvitt rör komvux och SSV, *dels* utbildning inom komvux som anpassas till bestämmelser för någon annan utbildningsform, exempelvis gymnasieskolan, för att gemensam undervisning skall kunna anordnas.

Bakgrunden till bestämmelserna om uppdragsutbildning har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3).

Lagens bestämmelser om uppdragsutbildning och för samläsning anpassad utbildning innefattar ingen egentlig saklig reglering av dessa företeelser. I lagen anges endast att de kan förekomma enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer och att sådana föreskrifter får innebära avvikelser från andra bestämmelser i lagen. Det blir alltså möjligt att göra undantag från lagen även om uppdragsutbildningen eller den för samläsning anpassade utbildningen inte har karaktär av försöksverksamhet (om sådan, se 8 kap. 2 §).

1 § Kommuner och landstingskommuner får inom komvux bedriva även uppdragsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen handlar om uppdragsutbildning som anordnas inom komvux. Utbildningen är alltså en form av komvux och deltagarna blir elever i komvux. Paragrafen reglerar inte fall där kommunen åtar sig att anordna en från komvux fristående utbildning.

I paragrafen anges att huvudmännen inom komvux får bedriva *även* uppdragsutbildning. I prop. 1983/84: 169 (s. 60) har angetts en gräns vid tio procent. Eftersom uppdragsutbildning sannolikt kommer att spela en större roll än vad som förutsågs i den propositionen, får man emellertid räkna med att andelen uppdragsutbildning för vissa huvudmän kan bli större. De begränsningar som kan behövas bör anges i de statliga föreskrifterna om uppdragsutbildning.

Föreskrifter om uppdragsutbildning inom komvux avses innebära att ett företag, länsarbetsnämnden eller en annan uppdragsgivare kommer överens med kommunen eller landstingskommunen om att denna mot särskild

ersättning från uppdragsgivaren skall erbjuda en viss komvux-kurs eller vissa platser i en sådan kurs åt dem som uppdragsgivaren anvisar. Föreskrifterna bör också kunna lämna utrymme för andra därmed jämförliga anordningar.

Uppdragsgivaren kan vara t.ex. ett företag eller en myndighet som behöver utbildningen för sin personal. En uppdragsgivare kan också i egenskap av utbildningshuvudman ha intresse av utbildningen. Elever i uppdragsgivarens egen utbildningsverksamhet kan genom uppdragsutbildning inom komvux få genomgå en kurs som uppdragsgivaren av ett eller annat skäl inte tillhandahåller vid den aktuella tiden eller kan tillhandahålla för bara en del av eleverna. Om avsikten är att kursen skall tillgodoräknas i utbildningshuvudmannens egen utbildningsverksamhet, kan avtalet sägas vara ingånget av utbildningshuvudmannen i denna hans egenskap och fråga alltså vara om "försäljning" av komvux till den andra utbildningsverksamheten. Avtal om uppdragsutbildning kan också ingås av en arbetsmarknadsmyndighet som genom avtalet tillförsäkrar en grupp arbetslösa personer platser i en komvux-kurs.

Det kan finnas fall där en kommun i sin egenskap av arbetsgivare behöver ordna utbildning för viss personal och vill anlita komvux i kommunen för ändamålet. Det kan rentav tänkas att personalen tjänstgör inom kommunens skolväsende och att kommunen vill bereda den fortbildning i form av t.ex. en kurs i datakunskap inom kommunens egen komvux. Uppdragsutbildning bör vara möjlig även i sådana fall. Det blir då fråga om en överenskommelse inte mellan kommunen och en utomstående utan mellan företrädare för kommunen i dess olika egenskaper av arbetsgivare och utbildningshuvudman. Och det blir fråga om ersättning inte från en utomstående till kommunen utan från ett konto till ett annat hos kommunen. Jfr vad som nyss sagts om "andra därmed jämförliga anordningar".

I de statliga föreskrifterna om uppdragsutbildning behöver göras vissa avvikelser från annars gällande bestämmelser. Jag vill här peka på några områden inom vilka avvikelser kan bli aktuella.

Både kommunen (eller landstingskommunen) och staten har kostnader för komvux. För statens del rör det sig huvudsakligen om statsbidrag och statliga pensionskostnader för skolledare och lärare. Den naturliga principen vid uppdragsutbildning inom komvux är att statliga medel inte får användas för den del av komvux som utgör uppdragsutbildning. I förhållande till staten måste alltså kommunen själv svara för kostnader för skolledare och lärare vid uppdragsutbildning.

Det måste finnas en möjlighet för uppdragsgivaren att beställa ett kursinnehåll som avviker från det som kommunen annars erbjuder inom sin komvux. För att det skall vara rimligt att låta uppdragsutbildningen anordnas inom komvux måste emellertid krävas att innehållet i den beställda kursen är i nivå med innehållet i reguljära komvux-kurser.

De för komvux gällande föreskrifterna om behörighetsvillkor, urvalsgrunder och intagningsnämnder kan inte upprätthållas vid uppdragsutbildning.

Regler om betygssättning i komvux skall inte alltid behöva tillämpas på alldeles samma sätt inom uppdragsutbildning. Jag tänker på kurser som inte följer de reguljära kursplanerna i komvux.

Grunden för interkommunal ersättning faller bort vid uppdragsutbildning.

Det bör få ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att avgöra vilka närmare regler som bör gälla i de berörda frågorna.

2 § Enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får kommuner och landstingskommuner i sin egenskap av huvudmän för komvux ge uppdrag om utbildning, som anordnas utanför komvux men som eleverna får tillgodoräkna sig som om den hade fullgjorts i komvux.

Om uppdragsutbildning kopplas till komvux blir det normalt i den form som avses i 1 §, dvs. det är komvux som "säljer" utbildning.

I vissa lägen kan det emellertid föreligga behov av att låta en huvudman för komvux "köpa" utbildning som anordnas utanför komvux, t. ex. inom AMU, i avsikt att de av "köparen" anvisade eleverna i uppdragsutbildningen skall tillgodoräkna sig utbildningen som om den hade fullgjorts i komvux. Det kan t. ex. vara fråga om utbildningsmoment som motsvarar en delmomentskurs eller modulkurs som vid den aktuella tiden inte anordnas – eller inte anordnas med tillräckligt antal platser – i huvudmannens komvux.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får beträffande statens skolor för vuxna meddela föreskrifter om uppdragsutbildning av samma slag som beträffande komvux.

I linje med vad som förutsatts i prop. 1983/84: 169 bör det få ankomma på SÖ att besluta om uppdragsutbildning som är kopplad till SSV.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att inom komvux bedriva utbildning som anpassas till bestämmelser för gymnasieskolan eller någon annan utbildningsform för att gemensam undervisning skall kunna anordnas.

Riksdagen har med anledning av förslag i propositionen (1983/84:116) om gymnasieskola i utveckling godkänt att regelsystemen för gymnasieskolan och komvux anpassas till varandra i fall där det behövs för att möjliggöra ökat samarbete mellan utbildningsformerna för att utnyttja resurserna bättre.

För komvux kan samarbete i form av gemensam undervisning bli aktuellt inte bara med gymnasieskolan utan också med t. ex. AMU.

Ett avtal om uppdragsutbildning kan innebära att utbildningen skall anordnas på det sätt som avses i paragrafen.

Paragrafen handlar endast om utbildning som bedrivs inom komvux. Om någon annan konstruktion används för att åstadkomma gemensam undervisning är paragrafen inte tillämplig.

5 § I sådana föreskrifter som avses i 1–4 §§ får göras undantag från bestämmelser i denna lag.

Det är främst från vuxenutbildningslagens bestämmelser om intagning till komvux och SSV samt från lagens bestämmelser om interkommunal ersättning som undantag kan behöva göras.

Flertalet av de bestämmelser som måste kompletteras med avvikande föreskrifter finns inte i vuxenutbildningslagen utan i förordningar.

8 kap. Övriga föreskrifter

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av grundvux, komvux och statens skolor för vuxna samt om kommuners och landstingskommuners befattning i övrigt med sådan utbildning.

I fråga om organ för samverkan eller motsvarande inom grundvux, komvux och statens skolor för vuxna får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda.

Första stycket

De bemyndiganden som även efter vuxenutbildningslagens tillkomst kan behövas i fråga om grundvux, komvux och SSV bör i fortsättningen ha sin plats i den nya lagen och inte som nu i bemyndigandelagen.

Föreskrifter med stöd av nuvarande bemyndigande i bemyndigandelagen finns f. n. främst i grundvux-förordningen och komvux-förordningen.

Andra stycket

Systemet med konferenser m. m. i grundvux, komvux och SSV har uppmärksammats i prop. 1983/84: 169, som innehåller vissa förslag till ändringar (prop. s. 46 ff).

2 § Försöksverksamhet får anordnas inom grundvux, komvux och utbildningen vid statens skolor för vuxna. Föreskrifter om försöksverksamhet meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från bestämmelser i denna lag.

Liksom skollagen och högskolelagen innehåller den nya lagen bestämmelser om försöksverksamhet.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utan hinder av 4 kap. 7 § och 5 kap. 3 § meddela föreskrifter om skyldighet att för provning i komvux eller vid statens skolor för vuxna betala avgift som tillfaller staten.

I grundskolan och gymnasieskolan förekommer s. k. särskild provning och fyllnadsprovning. Även i komvux och vid SSV förekommer motsvarande provning. Den som inte har deltagit i en kurs utan studerat på egen hand kan genomgå provning enligt fordringarna för kursen och därmed få betyg som kan användas som kompetensbevis t. ex. vid ansökan till annan utbildning. Normalt tas avgift ut vid provning. Avgiften tillfaller staten. Bestämmelser om avgifter finns i förordningen (1984: 631) om avgifter för provning inom skolväsendet och vuxenutbildningen.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge enskilda att anordna provning och utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för komvux och statens skolor för vuxna.

Betyg som utfärdas enligt bestämmelserna för komvux och SSV tjänar som kompetensbevis främst vid ansökan till andra utbildningar. Men de har sådan funktion också i vissa andra sammanhang. Se exempelvis 7 § förordningen (1984: 82) om fastighetsmäklare.

Betyg utfärdas normalt efter genomgången kurs i komvux eller SSV. Betyg kan också utfärdas efter provning enligt fordringarna för kursen.

Det föreligger ett visst behov av att kunna låta enskilda anställa provning och utfärda betyg enligt bestämmelserna för komvux och SSV. I sammanhanget kan nämnas att Hermods anordnar provningar och genom sin rektor utfärdar betyg enligt bl. a. bestämmelserna för komvux. Hermods ingår i produktlinjen Liber Läromedel/Hermods inom Liber Grafiska AB, som i sin tur ingår i Statsföretagsgruppen. Hermods utgör en särskild enhet med en rektor som chef. Verksamheten är helt inriktad på korrespondensundervisning och står under statlig tillsyn.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
2. Bestämmelserna i 3 kap. 1, 3, 6 och 7 §§, 4 kap. 3–6 §§, 5 kap. 1 och 2 §§ samt 6 kap. skall tillämpas i fall där eleven antas till utbildningen efter lagens ikraftträdande.
3. Bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 4 kap. 2 § samt 7 kap. gäller sådan utbildning som eleverna påbörjar efter lagens ikraftträdande.

Såsom förutsattes i prop. 1983/84: 169 föreslås att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1985.

En del av de frågor som behandlas i lagen regleras f. n. i grundvux-förordningen och komvux-förordningen. På vissa punkter innebär lagen smärre sakliga ändringar. De nämnda förordningarna måste därför till den 1 juli 1985 ändras eller upphävas och ersättas av en eller flera nya förordningar. Därvid krävs en del övergångsbestämmelser som får anpassas till övergångsbestämmelserna till lagen.

4.2 Förslaget till ändring i bemyndigandelagen

Regeringen eller *den* förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *kommuners* eller *landstingskommuners* medverkan i annan utbildning än som avses i skollagen (1962: 319), lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, 3–5 kap. *vuxenutbildningslagen* (1984:000) eller *bestämmelserna om kommunal högskoleutbildning i högskolelagen* (1977:218).

Bemyndigandelagen tillkom i anslutning till den nuvarande regeringsformen (prop. 1975: 8, KU 10, rskr 62, SFS 1975: 160). Bemyndigandet i lagen utformades med sikte på att det skulle avse all utbildning för vilken inte redan fanns erforderlig reglering i lag (prop. s. 87). Vid den tiden saknades reglering i lag beträffande komvux och SSV. Grundvux infördes senare – år 1977 – genom en förordning som utfärdades med stöd av bemyndigandelagen.

Kommunernas och landstingskommunernas medverkan i grundvux, komvux och SSV regleras genom den föreslagna vuxenutbildningslagen. Med den konstruktion som bemyndigandelagen har föranleder den nya lagen en ändring i bemyndigandelagen.

Genom högskolelagen (1977: 218) regleras kommuners och landstingskommuners befattning med kommunal högskoleutbildning. Detta har beaktats i förslaget till ändring i bemyndigandelagen.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. vuxenutbildningslag.
2. lag om ändring i lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
1 Förslag till vuxenutbildningslag	2
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning	8
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 18 oktober 1984	9
1 Inledning	9
2 Allmän motivering	10
2.1 Lagens ram m. m.	10
2.2 Förhållandet till andra författningar som nu gäller eller som planeras	12
2.3 Sakliga ändringar i förhållande till nuvarande bestämmelser ..	14
2.4 Vissa särskilda frågor	15
2.4.1 Frågor om avgifter m. m.	16
2.4.2 Regional resursplanering och huvudprincipen om tillträde oberoende av kyrkobokföringsort	17
3 Upprättade lagförslag	18
4 Specialmotivering till lagförslagen	19
4.1 Förslaget till vuxenutbildningslag	19
1 kap. Allmänna föreskrifter	20
2 kap. Gemensamma föreskrifter om organisation m. m.	24
3 kap. Grundvux	26
4 kap. Komvux	31
5 kap. Statens skolor för vuxna	35
6 kap. Interkommunal ersättning	36
7 kap. Uppdragsutbildning m. m.	39
8 kap. Övriga föreskrifter	42
Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	43
4.2 Förslaget till ändring i bemyndigandelagen	44
5 Hemställan	44
6 Beslut	45